

فصلنامه روستا و توسعه، سال ۲۰، شماره ۱، بهار ۱۳۹۶، صفحات ۵۱-۷۶

ارزیابی و مقایسه سطح توسعه یافتگی سکونتگاه‌های روستایی و شهری از دیدگاه ساکنان محلی: مطالعه موردی شهرستان مینودشت

محمد رضا پورمحمدی، رسول قربانی، و علی طورانی*

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۴/۶ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۱۰/۲۸

چکیده

شناخت وضعیت توسعه یافتگی، قابلیت‌ها و تنگناهای سکونتگاه‌ها در برنامه‌ریزی ناحیه‌ای بسیار اهمیت دارد. از این رو، تحقیق حاضر، با رویکردی توصیفی-تحلیلی بر مبنای مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی، به ارزیابی و مقایسه سطح توسعه یافتگی سکونتگاه‌های روستایی و شهری از دیدگاه ساکنان محلی پرداخته است. بدین منظور، شهر مینودشت و چهارده روستای اطراف آن به عنوان سکونتگاه‌های نمونه انتخاب و بررسی شدند. در راستای سنجش سطح توسعه یافتگی سکونتگاه‌های مورد مطالعه، با استفاده از روش دلفی و با مشارکت دوازده کارشناس، ۴۶ شاخص استخراج شد. نتایج تحقیق نشان داد که در اکثر شاخص‌های مورد مطالعه، وضعیت توسعه یافتگی مینودشت

* به ترتیب، استاد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده جغرافیا و برنامه‌ریزی، دانشگاه تبریز؛ استاد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده جغرافیا و برنامه‌ریزی، دانشگاه تبریز؛ و نویسنده مسئول و دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده جغرافیا و برنامه‌ریزی، دانشگاه تبریز (ali_toorani20@yahoo.com).

نسبت به روستاهای مورد مطالعه بهتر است و در این زمینه، به لحاظ آماری، تفاوت معنی دار وجود دارد؛ همچنین، بر مبنای شیوه تحلیل خوشه‌ای سلسله‌مراتبی، سکونتگاه‌های مورد مطالعه به پنج خوشه تقسیم می‌شوند.

کلیدواژه‌ها: توسعه، برنامه‌ریزی ناحیه‌ای، سکونتگاه‌های روستایی و شهری، مینودشت (شهرستان).

مقدمه

بسیاری از نظریه‌پردازان توسعه بر کاهش نابرابری‌های موجود و رفع دوگانگی‌ها در قالب یکی از اهداف اساسی توسعه تأکید دارند (پوراصغر سنگاچین و همکاران، ۱۳۹۱: ۶). در این راستا، نابرابری‌های ناحیه‌ای در بسیاری از کشورها چالشی اساسی در مسیر توسعه است؛ این نابرابری‌ها تهدیدی جدی برای رسیدن به توسعه متعادل و متوازن مناطق است و دستیابی به وحدت و یکپارچگی ملی را دشوار می‌کند (Shankar and Shah, 2003: 1422). بنابراین، در اکثر کشورها، سیاست‌های توسعه منطقه‌ای و ناحیه‌ای در تقویت فعالیت‌های اقتصادی و توسعه مناطق محروم و به دنبال آن، کاهش تفاوت‌های منطقه‌ای و ناحیه‌ای نقش مهمی دارد (تقوایی و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۵۴). توسعه ناحیه‌ای نوعی واسط برنامه‌ریزی بین سطوح محلی و منطقه‌ای تلقی می‌شود که هدف آن یکپارچه شدن کلیه کارکردهای توسعه در سطح ناحیه است (زیاری، ۱۳۸۹: ۷۲). دستیابی به یکپارچگی فضایی در سطح نواحی بر شناخت نظام‌های متعادل فضایی، تباینات فضایی، قلمروها و سلسله‌مراتب فضایی مبتنی است (سرور، ۱۳۸۷: ۱۲۱). بررسی و شناخت وضعیت نواحی و قابلیت‌ها و تنگناهای آنها در برنامه‌ریزی ناحیه‌ای از اهمیت به‌سزایی برخوردار است. در این زمینه، استفاده از شاخص‌های توسعه در ابعاد مختلف از جمله اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، و بهداشتی می‌تواند معیاری مناسب هم برای تعیین جایگاه آن نواحی و هم برای اقدام در راستای رفع مشکلات و نارسایی‌های موجود برای رسیدن به توسعه یکپارچه باشد (تقوایی و بهاری،

۱۳۹۱: ۱۶). جوامع انسانی فارغ از زمان و مکان نبوده و بخشی از آنها در سکونتگاه‌های شهری و بخشی در سکونتگاه‌های روستایی زندگی می‌کنند (رضوانی، ۱۳۸۷: ۳). بر این مبنا، تحقیق حاضر در صدد است به ارزیابی و مقایسه سطح توسعه‌یافتگی سکونتگاه‌های روستایی و شهری از دیدگاه ساکنان محلی در ناحیه شهرستان مینودشت بپردازد. این شهرستان طبق سرشماری مرکز آمار ایران در سال ۱۳۹۰ دارای ۷۵۶۵۹ نفر جمعیت بوده که از آن میان، ۲۸۴۷۸ نفر (۳۷،۶۴ درصد) ساکن شهر مینودشت و ۴۷۱۸۱ نفر (۶۲،۳۶ درصد) ساکن نواحی روستایی می‌باشند (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰). همان‌گونه که ملاحظه می‌شود، هنوز درصد زیادی از جمعیت این شهرستان در سکونتگاه‌های روستایی زندگی می‌کنند. ارزیابی و مقایسه سطح توسعه‌یافتگی این سکونتگاه‌ها با شهر مینودشت از دیدگاه ساکنان محلی، ضمن نمایش نابرابری‌های توسعه بین این سکونتگاه‌ها و نیز شناسایی مناطق محروم و کمتر توسعه‌یافته، می‌تواند زمینه‌ساز برنامه‌ریزی‌های آینده و در نهایت، تحقق هرچه بیشتر توسعه ناحیه‌ای باشد.

مبانی نظری تحقیق

توسعه به مفهوم کوشش آگاهانه، نهادی و برنامه‌ریزی شده برای نیل به پیشرفت اجتماعی و اقتصادی را می‌توان پدیده‌ای نوظهور در قرن بیستم دانست (رکن‌الدین افتخاری و آقایاری هیر، ۱۳۸۶: ۳۲). مفهوم توسعه طی چند دهه اخیر از انحصار دیدگاه‌های رشد اقتصادی انگاره غربی خارج شده و دیگر توسعه را رشد اقتصادی و افزایش مصرف سرانه نمی‌دانند، در حالی که پیش از این، تصور بر این بود که توسعه با رشد اقتصادی تفاوتی ندارد و هدف سیاست‌گذاری، افزایش رشد تولید ناخالص ملی، مصرف و درآمد سرانه بوده است. بنابراین، سرمایه‌گذاری و تشویق‌ها به سمت مکان‌هایی هدایت می‌شد که موجب تسهیل در نیل بدین اهداف شود (توکلی‌نیا و شالی، ۱۳۹۱: ۵). پیامد این رویکرد عدم توزیع یکسان

درآمدها و بروز نابرابری‌ها بوده است (Zhuang, 2011: 281). اما امروزه، توسعه در تعاریف جدید مفهومی فراتر از رشد دارد و تحولات کیفی و ساختاری را می‌طلبد (صرافی، ۱۳۸۳: ۷۴). بر این مبنا، توسعه فرایندی است مستمر و پویا به لحاظ رشد کمی و کیفی در تار و پود اجتماع با هدف افزایش توانایی‌ها به منظور رفع نیازهای مادی و معنوی (انسان‌ها) از طریق گسترش متوازن ساختارها و بهبود هماهنگ کارکرد نهادهای اجتماعی - اقتصادی و بهره‌برداری بهینه از تمام امکانات و قابلیت‌های محیط (ضیاءتوانا، ۱۳۸۴: ۱۱). در این راستا، «توسعه» ابعادی مانند آزادی‌های سیاسی، تجهیزات اقتصادی، فرصت‌های اجتماعی، حفاظت و امنیت را شامل می‌شود (Paul Green, 2013: 5).

قنبری و همکاران (۱۳۹۰) به تحلیل سطوح توسعه‌یافتگی دهستان‌های شهرستان اصفهان پرداخته‌اند. نتایج نشان می‌دهد که دهستان‌های قهاب جنوبی، رودشت شرقی، برآن شمالی، و جرقویه در گروه توسعه‌یافته و دهستان‌های سیستان، رودشت و زفره در گروه محروم قرار گرفته‌اند. کردوانی و شریفی (۱۳۹۱) نیز به مطالعه میزان توسعه‌یافتگی دهستان‌های شهرستان مریوان پرداخته‌اند. بر پایه یافته‌های این پژوهش، دهستان‌های بخش مرکزی این شهرستان از سطح توسعه‌یافتگی بالاتری برخوردارند. همچنین، تقیلو (۱۳۹۳) به تحلیل علی توسعه‌یافتگی و توسعه‌نیافتگی سکونتگاه‌های روستایی در بخش مرکزی شهرستان ارومیه پرداخته است. نتایج نشان می‌دهد که به ترتیب، حدود ۸۱ و ۸۲ درصد روستاهای بسیار توسعه‌یافته و توسعه‌نیافته در محدوده کاربری اراضی زراعی آبی مخلوط زراعت و باغ قرار دارند. نسترن و همکاران (۱۳۹۴) پراکنش فضایی شاخص‌های توسعه در شهرستان‌های ایران را مطالعه کرده و بر اساس نتایج به دست آمده، شهرستان‌های مورد مطالعه در چهار سطح ورا برخوردار (۵۲ شهرستان)، فرابراخوردار (۸۳ شهرستان)، میان‌برخوردار (۱۱۲ شهرستان) و فروبرخوردار (۹۰ شهرستان) تقسیم‌بندی شده‌اند.

روش‌شناسی

روش پژوهش حاضر توصیفی-تحلیلی بوده و اطلاعات مورد نیاز از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی جمع‌آوری شده است. شاخص‌های مورد استفاده در پرسشنامه تحقیق (۴۶ شاخص) از طریق روش دلفی با مشارکت دوازده کارشناس^(۱) استخراج شده است (جدول ۱).

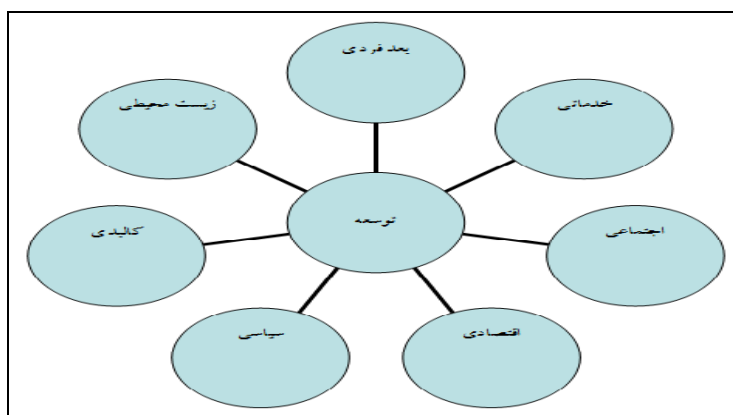
جدول ۱- ابعاد و شاخص‌های تحقیق

ابعاد	شاخص‌ها
فردی	میزان تحصیلات، امکان بروز استعدادها، میزان استرس، احساس خوشبختی
زیست‌محیطی	جمع‌آوری زباله‌ها، تفکیک زباله‌ها، تغییر کاربری اراضی زراعی و باغی، کیفیت فضاهای سبز
کالبدی	نسبت تعداد افراد خانوار به تعداد اتاق، مقاومت مسکن، کیفیت راه‌ها، امکانات زیربنایی (آب آشامیدنی، برق، گاز، تلفن، اینترنت)
سیاسی	میزان مشارکت در انتخابات، میزان اطلاع از اخبار و رویدادهای سیاسی، میزان رضایت از مدیران محلی و دولتی کلان
اقتصادی	وضعیت اشتغال، رضایت شغلی، امنیت شغلی، میزان پذیرش ابتکار و نوآوری در فعالیت‌های اقتصادی، میزان تمایل به کارآفرینی، درآمد، پس‌انداز، دارایی‌ها (مسکن، خودرو، ماشین لباس‌شویی، جارو برقی)
اجتماعی	میزان ارتباطات و تعاملات اجتماعی، مشارکت در امور اجتماعی، میزان اعتماد اجتماعی، میزان امنیت اجتماعی، میزان دزدی و سرقت، میزان اعتیاد، احساس محرومیت
خدماتی	میزان دسترسی به خدمات اداری، بانکی، آموزشی، ورزشی، درمانی، تفریحی، ترابری، مذهبی

مأخذ: یافته‌های تحقیق

در بخش مطالعات میدانی، ابزار اصلی جمع‌آوری داده‌ها پرسشنامه بود، که روایی صوری و محتوایی آن از سوی ده تن از خبرگان مورد تأیید قرار گرفت و پایایی آن نیز با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ تأیید شد؛ این ضریب $0/83$ بوده که نشان‌دهنده پایایی مناسب پرسشنامه است. در راستای هدف تحقیق، ابتدا با استفاده از جداول توصیفی و همچنین، آزمون آماری من‌ویتنی، وضعیت هر کدام از شاخص‌ها در سکونتگاه‌های روستایی و شهر مینودشت ارزیابی و مقایسه شد و سپس، با استفاده از شیوه تحلیل خوشه‌ای سلسله‌مراتبی، سکونتگاه‌های مورد مطالعه سطح‌بندی شدند. محدوده مورد مطالعه تحقیق شهرستان

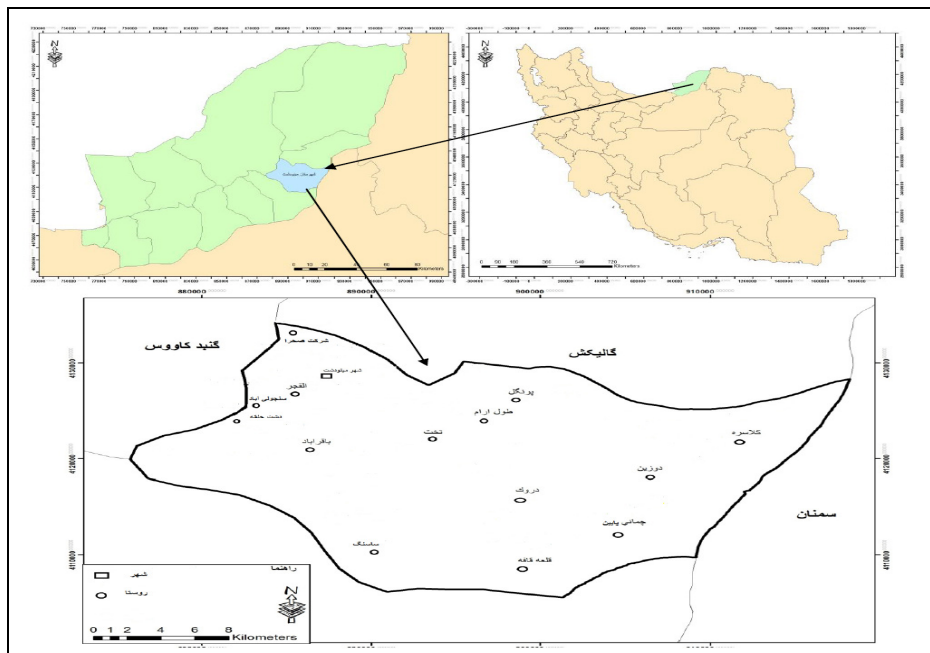
مینودشت بوده که دارای دو بخش (مرکزی و کوهسارات)، یک شهر و چهار دهستان (چهل چای، قلعه قافه، سرگل و گرو) و ۷۲ روستاست. در مجموع ۲۰۸۷۰ خانوار در این شهرستان سکونت دارند که از آن میان، ۱۳۰۹۴ خانوار روستایی و ۷۷۷۶ خانوار شهری می‌باشند (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰).

شکل ۱- مدل مفهومی تحقیق

سطح تحلیل در تحقیق حاضر سکونتگاه‌های شهری و روستایی شهرستان مینودشت مشتمل بر یک شهر و ۷۲ روستا بوده و واحد تحلیل نیز تعداد خانوار ساکن در آنهاست. بنابراین، ابتدا با استفاده از رابطه کوکران حجم نمونه آماری ۳۸۲ خانوار برآورد شد. در ادامه، متناسب با تعداد خانوارهای روستایی و شهری ساکن در ناحیه مورد مطالعه، سهم خانوارهای روستایی ۲۴۴ و سهم خانوارهای شهری ۱۳۸ تعیین و مقرر شد که نمونه‌ها از بین سرپرستان خانوار به روش تصادفی (احتمالی) انتخاب و پرسشنامه‌ها توسط آنها تکمیل شود. در زمینه شهر مینودشت، ابتدا با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای-فضایی، چند محله انتخاب و سپس، تعدادی بلوک به عنوان نمونه برگزیده شدند و در مرحله بعد، نمونه‌های آماری به روش تصادفی ساده (با استفاده از روش منظم) از بین

سرپرستان خانوار انتخاب شدند؛ اما در مورد سکونتگاه‌های روستایی، با توجه به تعدد آنها، ابتدا با استفاده از روش نمونه‌گیری تصافی طبقه‌بندی شده و با در نظر گرفتن ملاحظات همچون تقسیمات سیاسی-اداری، موقعیت استقرار و ترکیب قومیتی روستاها، چهارده روستا (معادل بیست درصد روستاهای دارای سکنه) به عنوان روستاهای نمونه انتخاب شدند و سپس، متناسب با تعداد خانوار ساکن در آنها، تعداد نمونه مربوط به هر روستا مشخص شد و در مرحله بعد، با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای-فضایی و روش نمونه‌گیری تصادفی ساده، نمونه‌ها از بین سرپرستان خانوار انتخاب شدند.

نقشه ۱- موقعیت محدوده مورد مطالعه

نتایج و بحث

مشخصات افراد نمونه آماری

از بین افراد مورد مطالعه، ۳۴۲ نفر (۸۹/۵ درصد) مرد و چهل نفر (۱۰/۵ درصد) زن، ۳۳۵ نفر (۸۷/۷ درصد) مجرد و چهل نفر (۱۲/۳ درصد) متأهل، ۱۰۱ نفر (۲۶/۴ درصد) در گروه سنی ۱۵-۳۰ سال، ۲۰۷ نفر (۵۴/۲ درصد) در گروه سنی ۳۱-۶۰ سال و ۷۴ نفر (۱۹/۴ درصد) در گروه سنی بالای شصت سال می‌باشند. ۱۳۸ نفر در شهر مینودشت و ۲۴۴ نفر در نواحی روستایی زندگی می‌کنند که مشخصات آنها در جدول ۳ آمده است. همان‌گونه که پیش‌تر گفته شد، سهم نمونه‌های شهری و روستایی متناسب با تعداد خانوارهای ساکن در آنهاست.

جدول ۳- مشخصات جنسیتی، تأهل و سنی افراد نمونه

محدوده	وضعیت جنسیتی		وضعیت تأهل		وضعیت سنی		مجموع
	مرد	زن	متاهل	مجرد	۱۵-۳۰	۳۱-۶۰	
شهر مینودشت	۱۳۴	۱۴	۱۱۹	۱۹	۳۵	۷۸	۱۳۸
	۸۹	۱۰	۸۶٫۲	۱۳٫۸	۲۵٫۴	۵۶٫۵	۱۰۰
نواحی روستایی	۲۱۸	۲۶	۲۱۶	۲۸	۶	۱۲۹	۲۴۴
	۸۹٫۳	۱۰٫۷	۸۸٫۵	۱۱٫۵	۲۷	۵۲٫۹	۱۰۰
مجموع	۳۴۲	۴۰	۳۳۵	۳۷	۱۰۱	۲۰۷	۳۸۲
	۸۹٫۵	۱۰٫۵	۸۷٫۷	۱۳٫۳	۲۶٫۴	۵۴٫۲	۱۰۰

مأخذ: یافته‌های تحقیق

ارزیابی و مقایسه وضعیت شاخص‌های توسعه در سکونتگاه‌های روستایی و شهری

برای ارزیابی این شاخص‌ها، طیف‌هایی طراحی شده و به هر کدام از گزینه‌های این طیف‌ها کدی اختصاص یافته است. میانگین این کدها نشان‌دهنده امتیاز آن شاخص است. در

نهایت، ضمن ارائه وضعیت هر دو گروه شهری و روستایی، تفاوت بین آنها با استفاده از آزمون آماری من‌ویتنی سنجیده شده است.

ارزیابی و مقایسه توسعه‌یافتگی سکونتگاه‌های روستایی و شهری در بعد فردی

در این بعد، چهار شاخص مورد مطالعه قرار گرفته است؛ اولین شاخص سطح تحصیلات بوده که برای ارزیابی آن، طیفی از بی‌سواد تا دکتری طراحی شده است. نتایج به‌دست آمده نشان می‌دهد که میانگین این شاخص در شهر مینودشت ۲/۸۶ و در نواحی روستایی ۲/۲۲ است؛ به دیگر سخن، سطح تحصیلات بیشتر افراد پاسخ‌گو در شهر مینودشت دیپلم و در نواحی روستایی مورد مطالعه سیکل بوده است. در این راستا، نتیجه آزمون من‌ویتنی گویای وجود تفاوت معنی‌دار آماری بین میانگین دو شاخص در سطح اطمینان ۹۹ درصد است (جدول ۴).

جدول ۴- ارزیابی وضعیت و مقایسه سکونتگاه‌های روستایی و شهر مینودشت به لحاظ

شاخص تحصیلات

معنی‌داری	امتیاز	محدوده								
		بی‌سواد	ابتدایی	سیکل	دیپلم	کاردانی	کارشناسی	کارشناسی ارشد	دکتری	کد
		۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	
۰،۰۰۰	۲،۸۶	۱۳	۱۵	۳۹	۳۲	۴	۲۲	۱۲	۱	شهر
	درصد	۹،۴	۱۰،۹	۲۸،۳	۲۳،۲	۲،۹	۱۵،۹	۸،۷	۰،۷	مینودشت
	تعداد	۳۳	۴۴	۸۹	۴۱	۵	۱۸	۱۲	۲	نواحی
	۲،۲۲	۱۳،۵	۱۸	۳۶،۵	۱۶،۸	۲	۷،۴	۴،۹	۰،۸	روستایی
	درصد	۱۳،۵	۱۸	۳۶،۵	۱۶،۸	۲	۷،۴	۴،۹	۰،۸	

مأخذ: یافته‌های تحقیق

برای ارزیابی سایر شاخص‌های فردی، از طیف پنج‌گزینه‌ای لیکرت استفاده شد. دومین شاخص مورد مطالعه در این بخش میزان بروز استعدادهاست. امتیاز این شاخص در شهر مینودشت ۳/۰۹ و در نواحی روستایی مورد مطالعه ۲/۶۶ است. ضریب معنی‌داری آزمون من‌ویتنی ۰/۰۰۱ بوده که گویای وجود تفاوت بین دو گروه در سطح اطمینان ۹۹ درصد

است. سومین شاخص میزان استرس است. یافته‌های تحقیق در مورد این شاخص نشان می‌دهد که میزان استرس در نواحی روستایی بیش از شهر مرکزی است به گونه‌ای که امتیاز این شاخص در نواحی روستایی ۳/۲۸ و در شهر مینودشت ۳/۰۴ است؛ اما نتایج آزمون من‌ویتنی و ضریب معنی‌داری به دست آمده نشان می‌دهد که این تفاوت به لحاظ آماری معنی‌دار نیست. در نهایت، چهارمین شاخص مورد مطالعه احساس خوشبختی است. امتیاز این شاخص در شهر مینودشت ۲/۹۶ و در سطح نواحی روستایی ۳ است. ضریب معنی‌داری به دست آمده در مورد این شاخص ۰/۸۲۵ بوده که حاکی از عدم تفاوت معنی‌دار بین دو گروه است (جدول ۵).

جدول ۵- ارزیابی و مقایسه سکونتگاه‌های روستایی و شهر مینودشت به لحاظ شاخص‌های

فردی توسعه

شاخص	محدوده کد	خیلی کم					خیلی زیاد	امتیاز معنی‌داری
		۱	۲	متوسط ۳	۴	۵		
میزان بروز استعداد ها	شهر مینودشت	تعداد ۱۶	۲۹	۴۳	۲۷	۲۳	۳,۰۰۹	
	درصد	۱۱,۶	۲۱	۳۱,۲	۱۹,۶	۱۶,۷		
میزان استرس	نواحی روستایی	تعداد ۳۰	۸۵	۸۴	۲۸	۱۷	۲,۶۶۶	
	درصد	۱۲,۳	۳۴,۸	۳۴,۴	۱۱,۵	۷		
احساس خوشبختی	شهر مینودشت	تعداد ۲۴	۲۸	۳۱	۲۹	۲۶	۳,۰۰۴	
	درصد	۱۷,۴	۲۰,۳	۲۲,۵	۲۱	۱۸,۸		
احساس خوشبختی	نواحی روستایی	تعداد ۲۴	۳۷	۷۶	۵۸	۴۸	۳,۲۸۸	
	درصد	۹,۸	۱۵,۶	۳۱,۱	۲۳,۸	۱۹,۷		
میزان استرس	شهر مینودشت	تعداد ۱۶	۲۵	۵۸	۲۷	۱۲	۲,۹۶۶	
	درصد	۱۱,۶	۱۸,۱	۴۲	۱۹,۶	۸,۷		
میزان استرس	نواحی روستایی	تعداد ۱۰	۶۳	۱۰۱	۵۸	۱۲	۰,۸۲۵	
	درصد	۴,۱	۲۵,۸	۴۱,۴	۲۳,۸	۴,۹	۳	

مأخذ: یافته‌های تحقیق

ارزیابی و مقایسه توسعه‌یافتگی سکونتگاه‌های روستایی و شهری در بعد کالبدی

در این بعد، از نُه شاخص استفاده شد. اولین شاخص نسبت تعداد افراد خانوار به تعداد اتاق است. بر این اساس، تعداد نفر در خانوار در شهر مینودشت ۳/۷۸ و در نواحی روستایی ۳/۸۳ است. همچنین، متوسط تعداد اتاق در شهر مینودشت ۲/۷۳ و در نواحی روستایی ۲/۷۶ بوده و بنابراین، نسبت تعداد افراد خانوار به تعداد اتاق در شهر مینودشت ۱/۷۶ و در نواحی روستایی ۱/۶۶ است. در این زمینه، با توجه به کمی بودن مقیاس داده‌ها، از آزمون تی استیودنت استفاده شده که ضریب به‌دست آمده (معنی‌داری ۰/۱۲۳) گویای عدم وجود تفاوت معنی‌دار آماری بین دو گروه است. دیگر شاخص‌های مورد مطالعه مقاومت مسکن و کیفیت راه‌ها بوده که بر اساس نتایج به‌دست آمده در مورد مقاومت مسکن، امتیاز این شاخص در شهر مینودشت ۳/۲۷ و در نواحی روستایی ۳ است. ضریب معنی‌داری آزمون من‌ویتنی (معنی‌داری ۰/۰۰۰) نیز نشان‌دهنده وجود تفاوت آماری بین دو گروه در سطح اطمینان ۹۹ درصد است. همچنین، نتیجه به‌دست آمده در مورد کیفیت راه‌ها حاکی از تفاوت چشمگیر بین دو گروه است؛ امتیاز شاخص کیفیت راه‌ها در مورد شهر مینودشت ۳/۹ و در نواحی روستایی ۲/۷۵ است و بنابراین، طبق ضریب معنی‌داری به‌دست آمده (معنی‌داری ۰/۰۰۰)، تفاوت معنی‌دار بین دو گروه وجود دارد (جدول ۶).

در ادامه، برای ارزیابی وضعیت امکانات زیربنایی، از پنج شاخص برخورداری از آب آشامیدنی، برق، گاز، تلفن ثابت و اینترنت استفاده شد. در زمینه سه شاخص اول، نتایج نشان می‌دهد که تمامی پاسخ‌گویان برخوردار می‌باشند؛ در مورد شاخص تلفن ثابت، تفاوت اندکی وجود دارد، به‌گونه‌ای که درصد افراد فاقد تلفن ثابت در شهر مینودشت ۱۷/۰۴ و در نواحی روستایی ۲۶/۴ بوده است. اما در مورد شاخص برخورداری از اینترنت، اختلاف بین شهر مینودشت و نواحی روستایی بیشتر است، به‌گونه‌ای که تعداد افراد برخوردار از اینترنت در شهر مینودشت ۷۹/۹ درصد و در نواحی روستایی ۸۸/۹ درصد است (جدول ۷).

جدول ۶- ارزیابی و مقایسه سکونتگاه‌های روستایی و شهر مینودشت به لحاظ شاخص‌های مقاومت مسکن و کیفیت راه‌ها

شاخص	محدوده	کیفیت مسکن					معنی داری
		خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	
	کد	۱	۲	۳	۴	۵	
مقاومت	شهر مینودشت	۱۵	۱۷	۴۷	۳۴	۲۵	۳/۲۷
	درصد	۱۰/۹	۱۲/۳	۳۴/۱	۲۶/۴	۱۸/۱	۰/۰۰۷
مسکن	نواحی روستایی	۱۰	۶۲	۱۱۲	۳۷	۲۳	۳
	درصد	۴/۱	۲۵/۴	۴۵/۹	۱۵/۲	۹/۴	
کیفیت راه‌ها	شهر مینودشت	۲	۱۲	۲۶	۵۴	۴۴	۳/۹
	درصد	۱/۴	۸/۷	۱۸/۸	۳۹/۱	۳۱/۹	۰/۰۰۰
نواحی روستایی	درصد	۱۰/۲	۳۰/۳	۳۸/۹	۱۴/۸	۵/۷	۲/۷۵

مأخذ: یافته‌های تحقیق

جدول ۷- ارزیابی و مقایسه سکونتگاه‌های روستایی و شهر مینودشت به لحاظ شاخص‌های تأسیسات زیربنایی

وضعیت برخورداری	آب		برق		گاز		تلفن		اینترنت	
	بله	خیر	بله	خیر	بله	خیر	بله	خیر	بله	خیر
کد	۱	۰	۱	۰	۱	۰	۱	۰	۱	۰
شهر مینودشت	۱۳۸	۰	۱۳۸	۰	۱۳۸	۰	۱۱۴	۲۴	۱۱۰	۲۸
درصد	۱۰۰	۰	۱۰۰	۰	۱۰۰	۰	۸۲/۶	۱۷/۴	۷۹/۷	۲۰/۳
نواحی روستایی	۲۴۴	۰	۲۴۴	۰	۲۴۴	۰	۱۸۴	۶۰	۲۱۷	۲۷
درصد	۱۰۰	۰	۱۰۰	۰	۱۰۰	۰	۷۵/۴	۲۴/۶	۸۸/۹	۱۱/۱

مأخذ: یافته‌های تحقیق

ارزیابی و مقایسه توسعه‌یافتگی سکونتگاه‌های روستایی و شهری در بعد زیست‌محیطی

برای ارزیابی این بعد از چهار شاخص استفاده شد. در این راستا، بین شهر مینودشت و نواحی روستایی در هر چهار شاخص تفاوت معنی‌دار آماری در سطح اطمینان ۹۹ درصد وجود دارد. در این زمینه، امتیاز شاخص جمع‌آوری زباله در شهر مینودشت ۴/۵۶ و در نواحی روستایی ۳/۰۲، امتیاز شاخص تفکیک زباله‌های تر و خشک در شهر مینودشت ۲/۵۴ و در نواحی روستایی ۱/۶۸، امتیاز شاخص تغییرات کاربری اراضی زراعی و باغی در شهر مینودشت ۳/۴۳ و در نواحی روستایی ۳/۰۶ و امتیاز وضعیت فضای سبز در شهر مینودشت ۳/۶۴ و در نواحی روستایی ۴/۲۹ است (جدول ۸).

جدول ۸- ارزیابی وضعیت و مقایسه سکونتگاه‌های روستایی و شهر مینودشت به لحاظ

شاخص‌های زیست‌محیطی

معنی‌داری	امتیاز	شاخص					محدوده کد	شهر مینودشت	نواحی روستایی
		خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم			
		۵	۴	۳	۲	۱			
۰/۰۰۰	۴/۵۶	۹۳	۲۹	۱۶	۰	۰	تعداد	شهر مینودشت	جمع‌آوری زباله‌ها
		۶۷/۴	۲۱	۱۱/۶	۰	۰	درصد	شهر مینودشت	جمع‌آوری زباله‌ها
۰/۰۰۰	۳/۰۲	۲۲	۴۶	۱۰۶	۵۸	۱۲	تعداد	نواحی روستایی	جمع‌آوری زباله‌ها
		۹	۱۸/۹	۴۳/۴	۲۳/۸	۴/۹	درصد	نواحی روستایی	جمع‌آوری زباله‌ها
۰/۰۰۰	۲/۵۴	۶	۲۴	۴۲	۳۳	۳۳	تعداد	شهر مینودشت	تفکیک زباله‌های تر و خشک
		۴/۳	۱۷/۴	۳۰/۴	۲۳/۹	۲۳/۹	درصد	شهر مینودشت	تفکیک زباله‌های تر و خشک
۰/۰۰۰	۱/۶۸	۰	۳	۴۶	۶۶	۱۲۹	تعداد	نواحی روستایی	تفکیک زباله‌های تر و خشک
		۰	۱/۲	۱۸/۹	۲۷	۵۲/۹	درصد	نواحی روستایی	تفکیک زباله‌های تر و خشک
۰/۰۰۲	۳/۴۳	۱۹	۴۰	۶۳	۱۴	۲	تعداد	شهر مینودشت	تغییر کاربری اراضی زراعی و باغی
		۱۳/۸	۲۹	۴۵/۷	۱۰/۱	۱/۴	درصد	شهر مینودشت	تغییر کاربری اراضی زراعی و باغی
۰/۰۰۰	۳/۰۶	۳۵	۵۱	۸۱	۳۹	۳۸	تعداد	نواحی روستایی	تغییر کاربری اراضی زراعی و باغی
		۱۳/۹	۲۰/۹	۳۳/۶	۱۶	۱۵/۶	درصد	نواحی روستایی	تغییر کاربری اراضی زراعی و باغی
۰/۰۰۰	۳/۶۴	۲۶	۴۳	۶۲	۷	۰	تعداد	شهر مینودشت	کیفیت فضای سبز
		۱۸/۸	۳۱/۲۱	۴۴/۹	۵/۱	۰	درصد	شهر مینودشت	کیفیت فضای سبز
۰/۰۰۰	۴/۲۹	۱۳۰	۶۸	۳۲	۱۴	۰	تعداد	نواحی روستایی	کیفیت فضای سبز
		۵۳/۳	۲۷/۹	۱۳/۱	۵/۷	۰	درصد	نواحی روستایی	کیفیت فضای سبز

مأخذ: یافته‌های تحقیق

ارزیابی و مقایسه توسعه یافتگی سکونتگاه‌های روستایی و شهری در بعد سیاسی

برای ارزیابی این بعد، از چهار شاخص استفاده شد. یافته‌های این بخش نشان می‌دهد که بین دو گروه مورد مطالعه تنها در شاخص اطلاع از اخبار و رویدادهای سیاسی تفاوت معنی‌دار آماری وجود دارد. در این راستا، امتیاز این شاخص در شهر مینودشت ۳/۷ و در نواحی روستایی ۳/۲۳ و ضریب معنی‌داری به دست آمده ۰/۰۰۰ بوده که گویای وجود تفاوت در سطح اطمینان ۹۹ درصد است. امتیاز شاخص میزان مشارکت در انتخابات در نواحی روستایی ۴/۲۴ و در شهر مینودشت ۴/۱۱ بوده که نشان‌دهنده مشارکت بیشتر روستاییان در انتخابات است. امتیاز شاخص رضایت از مدیران محلی و رضایت از مدیران دولتی کلان، به ترتیب، در نواحی روستایی ۳/۲۶ و ۳/۳۹ و در شهر مینودشت ۳/۱۲ و ۳/۲۳ است. در این دو شاخص نیز میزان رضایت روستاییان بیش از شهرنشینان است (جدول ۹).

جدول ۹- ارزیابی و مقایسه سکونتگاه‌های روستایی و شهر مینودشت به لحاظ شاخص‌های سیاسی

معنی‌داری	امتیاز	شاخص					محدوده کد	شهر مینودشت	نواحی روستایی	میزان رضایت از اخبار و رویدادهای سیاسی	میزان رضایت از مدیران محلی	میزان رضایت از مدیران دولتی کلان
		خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم						
		۵	۴	۳	۲	۱						
۰/۱۳	۴/۱۱	۶۹	۳۰	۲۶	۱۱	۲	تعداد	شهر مینودشت		میزان مشارکت در انتخابات		
		۵۰	۲۱/۷	۱۸/۸	۸	۱/۴	درصد					
۰/۰۰۰	۴/۲۴	۱۴۵	۴۰	۳۶	۱۹	۴	تعداد	نواحی روستایی				
		۵۹/۴	۱۶/۴	۱۴/۸	۷/۸	۱/۶	درصد					
۰/۰۰۰	۳/۷	۴۹	۱۹	۵۲	۱۶	۲	تعداد	شهر مینودشت		میزان اطلاع از اخبار و رویدادهای سیاسی		
		۳۵/۵	۱۳/۸	۳۷/۷	۱۱/۶	۱/۴	درصد					
۰/۱۶۹	۳/۲۳	۲۶	۵۹	۱۱۵	۳۳	۱۱	تعداد	نواحی روستایی				
		۱۰/۷	۲۴/۲	۴۷/۱	۱۳/۵	۴/۵	درصد					
۰/۱۶۹	۳/۱۲	۱۵	۳۲	۵۳	۳۱	۷	تعداد	شهر مینودشت		میزان رضایت از مدیران محلی		
		۱۰/۹	۲۳/۲	۳۸/۴	۲۲/۵	۵/۱	درصد					
۰/۲۰۹	۳/۲۶	۳۱	۶۶	۹۱	۴۸	۸	تعداد	نواحی روستایی				
		۱۲/۷	۲۷	۳۷/۳	۱۹/۷	۳/۳	درصد					
۰/۲۰۹	۳/۲۳	۱۹	۲۷	۶۲	۲۷	۳	تعداد	شهر مینودشت		میزان رضایت از مدیران دولتی کلان		
		۱۳/۸	۱۹/۶	۴۴/۹	۱۹/۶	۲/۲	درصد					
۰/۲۰۹	۳/۳۹	۵۴	۶۱	۶۴	۵۶	۹	تعداد	نواحی روستایی				
		۲۲/۱	۲۵	۲۶/۲	۲۳	۳/۷	درصد					

مأخذ: یافته‌های تحقیق

ارزیابی و مقایسه توسعه‌یافتگی سکونتگاه‌های روستایی و شهری در بعد اقتصادی

در این بعد، یازده شاخص شامل وضعیت اشتغال، رضایت شغلی، امنیت شغلی، میزان پذیرش ابتکارات و نوآوری‌های اقتصادی، میزان تمایل به کارآفرینی، درآمد، پس‌انداز و دارایی‌ها (مسکن، خودرو، ماشین لباس‌شویی، جارو برقی) سنجیده شده است.

بر اساس نتایج تحقیق، در نمونه‌های مورد مطالعه ۳۵۴ نفر شاغل می‌باشند. در شهر مینودشت از ۱۳۸ نفر پاسخ‌گو ۶/۵ درصد بیکار و ۱۲۹ نفر (۹۳/۵ درصد) شاغل و در نواحی روستایی از بین ۲۴۴ پاسخ‌گو نوزده نفر (۷/۸ درصد) بیکار و ۲۲۵ نفر (۹۲/۲ درصد) شاغل می‌باشند. برای ارزیابی وضعیت دارایی پاسخ‌گویان از چهار شاخص برخورداری از مسکن، خودرو، ماشین لباس‌شویی و جارو برقی استفاده شد. بر اساس یافته‌های تحقیق، میزان برخورداری از مسکن در شهر مینودشت ۸۵/۵ درصد و در نواحی روستایی ۹۲/۲ درصد، میزان برخورداری از خودرو در شهر مینودشت ۳۵/۵ درصد و در نواحی روستایی ۲۰/۵ درصد، میزان برخورداری از ماشین لباس‌شویی در شهر مینودشت ۳۰/۴ درصد و در نواحی روستایی ۲۷/۵ درصد، و میزان برخورداری از جارو برقی در شهر مینودشت ۷۴/۶ درصد و در نواحی روستایی ۳۵/۲ درصد است (جدول ۱۰).

جدول ۱۰- ارزیابی و مقایسه سکونتگاه‌های روستایی و شهر مینودشت به لحاظ شاخص‌های

وضعیت دارایی

وضعیت برخورداری	مسکن		خودرو		ماشین لباس‌شویی		جارو برقی		کد
	بله	خیر	بله	خیر	بله	خیر	بله	خیر	
تعداد	۲۰	۱۱۴	۴۹	۸۹	۹۶	۴۲	۱۰۳	۳۵	شهر مینودشت
درصد	۱۴/۵	۸۵/۵	۳۵/۵	۶۴/۵	۶۹/۶	۳۰/۴	۷۴/۶	۲۵/۴	
تعداد	۱۹	۲۲۵	۱۹۴	۵۰	۶۷	۱۷۷	۱۵۴	۸۸	نواحی روستایی
درصد	۷/۸	۹۲/۲	۲۰/۵	۷۹/۵	۷۲/۵	۲۷/۵	۶۴/۸	۳۵/۲	

مأخذ: یافته‌های تحقیق

سایر شاخص‌های اقتصادی مورد مطالعه به دو بخش تقسیم می‌شوند: بخش اول دربرگیرنده دو شاخص رضایت و امنیت شغلی بوده که توسط نمونه‌های آماری شاغل ارزیابی شده است، و بخش دوم مربوط به چهار شاخص میزان درآمد، پس‌انداز، پذیرش ابتکارات و نوآوری‌های اقتصادی و میزان تمایل به کارآفرینی بوده که توسط تمامی پاسخ‌گویان ارزیابی شده است. نتایج به‌دست آمده نشان می‌دهد که امتیاز شاخص رضایت شغلی در شهر مینودشت ۳/۰۳ و در سکونتگاه‌های روستایی ۳/۰۱ است. ضریب معنی‌داری به‌دست آمده در این زمینه ۰/۸۳۰ بوده که گویای عدم وجود تفاوت معنی‌دار آماری بین دو گروه است. همچنین، به لحاظ امنیت شغلی، امتیاز به‌دست آمده در مورد شهر مینودشت ۲/۸۹ و در مورد نواحی روستایی ۲/۸۴ است و با توجه به ضریب معنی‌داری به‌دست آمده (۰/۶۵۹) بین دو گروه مورد مطالعه در زمینه این شاخص تفاوت معنی‌دار وجود ندارد. برای سنجش شاخص درآمد، طیفی پنج‌گزینه‌ای طراحی شده که شامل درآمد خیلی کم (درآمد کمتر از پانصد هزار تومان)، کم (پانصد تا یک میلیون تومان)، متوسط (یک میلیون تومان تا یک میلیون و پانصد هزار تومان)، زیاد (یک میلیون و پانصد هزار تومان تا دو میلیون تومان) و خیلی زیاد (دو میلیون تومان و بیشتر) است. بر این اساس، میانگین امتیاز درآمد در شهر مینودشت ۲/۵۶ (یعنی، متوسط رو به بالا) و در نواحی روستایی ۲/۲۹ (یعنی، متوسط رو به پایین) است. بر اساس ضریب معنی‌داری به‌دست آمده از آزمون من‌ویتنی، بین شهر مینودشت و نواحی روستایی در زمینه سطح درآمد تفاوت معنی‌دار در سطح اطمینان ۹۵ درصد وجود دارد. همچنین، برای سنجش وضعیت پس‌انداز، به مانند شاخص درآمد، طیفی پنج‌گزینه‌ای طراحی شده که شامل پس‌انداز خیلی کم (کمتر از دویست هزار تومان)، کم (دویست هزار تا پانصد هزار تومان)، متوسط (پانصد هزار تا یک میلیون تومان)، زیاد (یک میلیون تا یک میلیون و پانصد هزار تومان) و خیلی زیاد (یک میلیون و پانصد هزار تومان و بیشتر) است. بر این اساس، امتیاز شاخص پس‌انداز در شهر مینودشت ۱/۲۳ و

در نواحی روستایی ۱/۱۴ است و با توجه به ضریب معنی‌داری به دست آمده، می‌توان گفت که بین دو گروه تفاوت معنی‌دار به لحاظ آماری وجود ندارد.

جدول ۱۱- ارزیابی و مقایسه سکونتگاه‌های روستایی و شهر مینودشت به لحاظ شاخص‌های

اقتصادی

معنی‌داری	امتیاز	خیلی زیاد					محدوده کد	شاخص
		خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم		
		۵	۴	۳	۲	۱		
۰/۸۳	۳/۰۳	۱۳	۲۰	۶۲	۲۶	۸	تعداد	رضایت شغلی
		۱۰/۰۸	۱۵/۵	۴۸/۰۶	۲۰/۱۶	۶/۲	درصد	
	۳/۰۱	۲۱	۴۲	۹۴	۵۴	۱۴	تعداد	نواحی روستایی
		۹/۳۳	۱۸/۶۷	۴۱/۷۸	۲۴	۶/۲۲	درصد	
۰/۶۵۹	۲/۸۹	۱۲	۲۳	۴۷	۳۳	۱۴	تعداد	امنیت شغلی
		۹/۳	۱۷/۸۳	۳۶/۴۳	۲۵/۵۸	۱۰/۸۵	درصد	
	۲/۸۴	۱۸	۳۲	۹۱	۶۵	۱۹	تعداد	نواحی روستایی
		۸	۱۴/۲۲	۴۰/۴۴	۲۸/۸۹	۸/۴۴	درصد	
۰/۰۲۵	۲/۵۶	۱۳	۱۳	۳۸	۴۷	۲۷	تعداد	درآمد
		۹/۴	۹/۴	۲۷/۵	۳۴/۱	۱۹/۶	درصد	
	۲/۲۹	۱۶	۲۴	۲۹	۸۱	۷۴	تعداد	نواحی روستایی
		۶/۶	۹/۸	۲۰/۱	۳۳/۲	۳۰/۳	درصد	
۰/۱۸۹	۱/۲۳	۰	۱	۵	۱۹	۱۱۳	تعداد	پس‌انداز
		۰	۰/۷	۳/۶	۱۳/۸	۸۱/۹	درصد	
	۱/۱۴	۰	۰	۲	۳۱	۲۱۱	تعداد	نواحی روستایی
		۰	۰	۰/۸	۱۲/۷	۸۶/۵	درصد	
۰/۰۰۰	۳/۲۶	۱۷	۳۸	۵۵	۲۰	۸	تعداد	پذیرش ابتکارات و نوآوری‌های اقتصادی
		۱۲/۳	۲۷/۵	۳۹/۹	۱۴/۵	۵/۸	درصد	
	۲/۸۱	۳۰	۳۰	۷۹	۷۴	۳۱	تعداد	نواحی روستایی
		۱۲/۳	۱۲/۳	۳۲/۴	۳۰/۳	۱۲/۷	درصد	
۰/۳۰۱	۳/۲۳	۱۸	۳۱	۵۹	۲۵	۵	تعداد	تمایل به کارآفرینی
		۱۳	۲۲/۵	۴۲/۸	۱۸/۱	۳/۶	درصد	
	۳/۱۳	۲۶	۴۶	۱۱۴	۴۹	۹	تعداد	نواحی روستایی
		۱۰/۷	۱۸/۹	۴۶/۷	۲۰/۱	۳۰/۷	درصد	

مأخذ: یافته‌های تحقیق

بر اساس نتایج به دست آمده، امتیاز شاخص پذیرش ابتکارات و نوآوری‌های اقتصادی در شهر مینودشت ۳/۲۶ و امتیاز نواحی روستایی ۲/۸۱ بوده و ضریب معنی‌داری آزمون من‌ویتنی نیز گویای وجود تفاوت معنی‌دار آماری به لحاظ این شاخص بین دو گروه مورد مطالعه در سطح اطمینان ۹۹ درصد است. همچنین، امتیاز شاخص میزان تمایل به کارافرینی در شهر مینودشت ۳/۲۳ و در نواحی روستایی ۳/۱۳ بوده و ضریب معنی‌داری به دست آمده از آزمون من‌ویتنی (۰/۳۰۱) گویای عدم وجود تفاوت معنی‌دار آماری بین دو گروه است (جدول ۱۱).

ارزیابی و مقایسه توسعه‌یافتگی سکونتگاه‌های روستایی و شهری در بعد اجتماعی

برای سنجش این بعد، از هفت شاخص استفاده شد. نتایج این بخش نشان می‌دهد که بین دو گروه مورد مطالعه در زمینه میزان ارتباطات و تعاملات اجتماعی، میزان اعتماد اجتماعی، میزان اعتیاد و محرومیت تفاوت معنی‌دار به لحاظ آماری وجود دارد. بر اساس یافته‌های تحقیق، امتیاز شاخص میزان ارتباطات و تعاملات اجتماعی در شهر مینودشت ۳/۸۸ و در نواحی روستایی ۳/۶ است. ضریب معنی‌داری مربوط به این شاخص ۰/۰۱۱ بوده که نشان‌دهنده وجود تفاوت معنی‌دار آماری در سطح اطمینان ۹۵ درصد است. در مورد شاخص اعتماد اجتماعی وضعیت برعکس بوده و امتیاز نواحی روستایی بیشتر از شهر مینودشت است. در این زمینه، امتیاز در شهر مینودشت ۳/۶۱ و در نواحی روستایی ۳/۷ است. ضریب معنی‌داری به دست آمده نیز ۰/۰۰۳ بوده که گویای وجود تفاوت معنی‌دار آماری در سطح اطمینان ۹۹ درصد است؛ در زمینه میزان اعتیاد، امتیاز در شهر مینودشت (۲/۹۶) بیش از نواحی روستایی (۲/۶۱) است. بدین ترتیب، ضریب معنی‌داری این شاخص ۰/۰۰۱ بوده و حاکی از وجود تفاوت معنی‌دار در سطح ۹۹ درصد است. در نهایت، در مورد شاخص احساس محرومیت، امتیاز در نواحی روستایی بیش از شهر مینودشت است؛ امتیاز در این

نواحی ۳/۵۲ و در شهر مینودشت ۳/۰۱ است. ضریب معنی‌داری آزمون من‌ویتنی نیز ۰/۰۰۰ بوده که گویای وجود تفاوت معنی‌دار آماری در سطح اطمینان ۹۹ درصد است.

جدول ۱۲- ارزیابی و مقایسه سکونتگاه‌های روستایی و شهر مینودشت به لحاظ شاخص‌های اجتماعی

معنی‌داری	امتیاز	شاخص					محدوده کد	میزان ارتباطات و تعاملات اجتماعی
		خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم		
		۵	۴	۳	۲	۱		
۰/۰۱۱	۳/۸۸	۴۶	۴۲	۳۸	۱۲	۰	تعداد شهر مینودشت	
		۳۳/۳	۳۰/۴	۲۷/۵	۸/۷	۰	درصد	
۰/۱۳	۳/۶	۵۴	۷۹	۷۲	۳۷	۲	تعداد نواحی روستایی	
		۲۲/۱	۳۲/۴	۲۹/۵	۱۵/۲	۰/۸	درصد	
۰/۰۰۲	۳/۳۴	۲۴	۲۹	۵۷	۲۶	۲	تعداد شهر مینودشت	
		۱۷/۴	۲۱	۴۱/۳	۱۸/۸	۱/۴	درصد	
۰/۰۰۲	۳/۵۱	۵۸	۵۸	۸۲	۴۲	۴	تعداد نواحی روستایی	
		۲۳/۸	۲۳/۸	۳۳/۶	۱۷/۲	۱/۶	درصد	
۰/۰۰۲	۴۱/۳	۲۳	۳۵	۵۷	۲۱	۲	تعداد شهر مینودشت	
		۱۶/۷	۲۵/۴	۴۱/۳	۱۵/۲	۱/۴	درصد	
۰/۱۳۸	۳/۷	۵۴	۸۷	۸۱	۱۹	۳	تعداد نواحی روستایی	
		۲۲/۱	۳۵/۷	۳۳/۲	۷/۸	۱/۲	درصد	
۰/۱۳۸	۳/۲۲	۱۷	۳۱	۵۹	۲۸	۳	تعداد شهر مینودشت	
		۱۲/۳	۲۲/۵	۴۲/۸	۲۰/۳	۲/۲	درصد	
۰/۳۶۳	۳/۳۹	۵۱	۵۸	۷۹	۴۷	۹	تعداد نواحی روستایی	
		۲۰/۹	۲۳/۸	۳۲/۴	۱۹/۳	۳/۷	درصد	
۰/۰۰۱	۲/۴۸	۲	۲۲	۴۹	۳۲	۳۳	تعداد شهر مینودشت	
		۱/۴	۱۵/۹	۳۵/۵	۲۳/۲	۲۳/۹	درصد	
۰/۰۰۱	۲/۴۳	۱	۸	۱۱۲	۹۸	۲۵	تعداد نواحی روستایی	
		۰/۴	۳/۳	۴۵/۹	۴۰/۲	۱۰/۲	درصد	
۰/۰۰۱	۲/۹۶	۲	۲۶	۷۸	۲۸	۴	تعداد شهر مینودشت	
		۱/۴	۱۸/۸	۵۶/۵	۲۰/۳	۲/۹	درصد	
۰/۰۰۰	۲/۷۱	۵	۴۰	۹۶	۸۵	۱۸	تعداد نواحی روستایی	
		۲	۱۶/۴	۳۹/۳	۳۴/۸	۷/۴	درصد	
۰/۰۰۰	۳/۰۱	۱۵	۱۵	۷۳	۲۷	۸	تعداد شهر مینودشت	
		۱۰/۹	۱۰/۹	۵۲/۹	۱۹/۶	۵/۸	درصد	
۰/۰۰۰	۳/۵۲	۴۱	۷۸	۸۸	۳۲	۳۲	تعداد نواحی روستایی	
		۱۷/۶	۳۲	۳۶/۱	۱۳/۱	۱۲/۳۱	درصد	

مأخذ: یافته‌های تحقیق

همچنین، در زمینه شاخص‌های میزان مشارکت در امور اجتماعی و میزان امنیت اجتماعی، هرچند، امتیاز در نواحی روستایی بیش از شهر مینودشت است، اما با توجه به نتایج آزمون من‌ویتنی، تفاوت معنی‌دار به لحاظ آماری بین این دو گروه وجود ندارد. در این زمینه، امتیاز شاخص مشارکت در امور اجتماعی در شهر مینودشت ۳/۳۴ و در نواحی روستایی ۳/۵۱ و در نهایت، امتیاز شاخص امنیت اجتماعی در شهر مینودشت ۳/۲۲ و در نواحی روستایی ۳/۳۹ است. در زمینه میزان دزدی و سرقت، امتیاز در شهر مینودشت بیشتر است، به گونه‌ای که امتیاز در شهر مینودشت ۲/۴۸ و در سکونتگاه‌های روستایی ۲/۴۳ است (جدول ۱۲).

ارزیابی و مقایسه توسعه‌یافتگی سکونتگاه‌های روستایی و شهری در بعد خدماتی

برای سنجش این بعد، از هشت شاخص در قالب طیف پنج‌گزینه‌ای لیکرت و آزمون من‌ویتنی استفاده شد. نتایج این بخش نشان می‌دهد که به لحاظ شاخص‌های خدماتی، بین نواحی روستایی و شهر مینودشت تفاوت زیادی وجود دارد، به گونه‌ای که در تمامی هشت شاخص مورد مطالعه، آزمون من‌ویتنی نشان‌دهنده ضریب معنی‌داری ۰/۰۰۰ بوده که گویای بالاترین سطح تفاوت است. بنابراین، در سطح اطمینان ۹۹ درصد می‌توان گفت که بین شهر مینودشت و نواحی روستایی آن به لحاظ شاخص‌های خدماتی تفاوت وجود دارد (جدول ۱۳). در این راستا، امتیاز شاخص سهولت دسترسی به خدمات اداری در شهر مینودشت ۳/۸۱ و در نواحی روستایی ۲/۹۲، امتیاز شاخص سهولت دسترسی به خدمات بانکی در شهر مینودشت ۳/۹ و در نواحی روستایی ۲/۸۷، امتیاز شاخص سهولت دسترسی به خدمات آموزش عالی در شهر مینودشت ۳/۵۸ و در نواحی روستایی ۳/۱۵، امتیاز شاخص سهولت دسترسی به خدمات ورزشی در شهر مینودشت ۳/۷۵ و در نواحی روستایی ۲/۶۱، امتیاز شاخص سهولت دسترسی به خدمات درمانی در شهر مینودشت ۳/۶۵ و در نواحی روستایی ۲/۶۸، امتیاز شاخص سهولت دسترسی به خدمات تفریحی در شهر مینودشت ۳/۳ و در نواحی روستایی ۲/۵۹، امتیاز شاخص سهولت دسترسی به خدمات ترابری در شهر مینودشت ۳/۹۲ و در نواحی روستایی ۲/۶۳ و در نهایت، امتیاز شاخص سهولت دسترسی به خدمات مذهبی در شهر مینودشت ۳/۹۱ و در نواحی روستایی ۳/۵۶ است.

جدول ۱۳- ارزیابی و مقایسه سکونتگاه‌های روستایی و شهر مینودشت به لحاظ شاخص‌های خدماتی

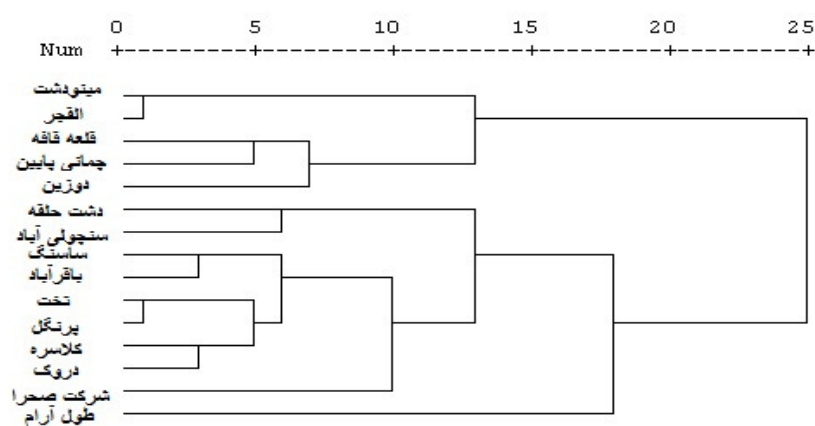
شاخص	محدوده کد	خیلی کم					امتیاز معنی‌داری
		خیلی کم ۱	کم ۲	متوسط زیاد ۳	زیاد ۴	خیلی زیاد ۵	
سهولت دسترسی به خدمات اداری	شهر مینودشت	۲	۱۰	۴۶	۳۴	۴۶	۳/۸۱
	درصد	۱/۴	۷/۲	۳۳/۳	۲۴/۶	۳۳/۳	۰/۰۰۰
سهولت دسترسی به خدمات بانکی	نواحی روستایی	۹	۲۹/۵	۳۴	۱۳/۹	۱۳/۵	۲/۹۲
	درصد	۰	۱۰	۴۶	۳۰	۵۲	۳/۹
میزان دسترسی به خدمات آموزش عالی	شهر مینودشت	۰	۷/۲	۳۳/۳	۲۱/۷	۳۷/۷	۰/۰۰۰
	درصد	۰	۰	۱۰	۳۰	۵۲	۲/۸۷
میزان دسترسی به خدمات ورزشی	نواحی روستایی	۸	۸۸	۹۶	۳۲	۲۰	۲/۸۷
	درصد	۳/۳	۳۶/۱	۳۹/۳	۱۳/۱	۸/۲	۰/۰۰۰
میزان دسترسی به خدمات درمانی	شهر مینودشت	۶	۱۵	۴۶	۳۵	۳۶	۳/۵۸
	درصد	۴/۳	۱۰/۹	۳۳/۳	۲۵/۴	۲۶/۱	۰/۰۰۰
میزان دسترسی به خدمات تفریحی	نواحی روستایی	۱۲	۵۶	۹۶	۴۹	۳۳	۳/۱۵
	درصد	۴/۹	۲۲/۱	۳۹/۳	۲۰/۱	۱۳/۵	۰/۰۰۰
میزان دسترسی به خدمات ترابری	شهر مینودشت	۱	۱۵	۴۵	۳۳	۴۴	۳/۷۵
	درصد	۰/۷	۱۰/۹	۳۲/۶	۲۳/۹	۳۱/۹	۰/۰۰۰
میزان دسترسی به خدمات مذهبی	نواحی روستایی	۵۱	۷۰	۷۳	۲۲	۲۸	۲/۶۱
	درصد	۲۰/۹	۲۸/۷	۲۹/۹	۹	۱۱/۵	۰/۰۰۰
میزان دسترسی به خدمات	شهر مینودشت	۵	۱۳	۴۵	۳۸	۳۷	۳/۶۵
	درصد	۳/۶	۹/۴	۳۲/۶	۲۷/۵	۲۶/۸	۰/۰۰۰
میزان دسترسی به خدمات	نواحی روستایی	۲۶	۸۹	۸۸	۱۹	۲۲	۲/۶۸
	درصد	۱۰/۷	۳۶/۵	۳۶/۱	۷/۸	۹	۰/۰۰۰
میزان دسترسی به خدمات	شهر مینودشت	۱۳	۱۲	۵۷	۳۲	۲۴	۳/۳
	درصد	۹/۴	۸/۷	۴۱/۳	۲۳/۲	۱۷/۴	۰/۰۰۰
میزان دسترسی به خدمات	نواحی روستایی	۳۸	۹۳	۶۳	۳۱	۱۹	۲/۵۹
	درصد	۱۵/۶	۳۸/۱	۲۵/۸	۱۲/۷	۷/۸	۰/۰۰۰
میزان دسترسی به خدمات	شهر مینودشت	۰	۴	۳۹	۵۹	۳۶	۳/۹۲
	درصد	۰	۲/۹	۲۸/۳	۴۲/۸	۲۶/۱	۰/۰۰۰
میزان دسترسی به خدمات	نواحی روستایی	۱۲	۱۱۳	۸۳	۲۶	۱۰	۲/۶۳
	درصد	۴/۹	۴۶/۳	۳۴	۱۰/۷	۴/۱	۰/۰۰۰
میزان دسترسی به خدمات	شهر مینودشت	۰	۹	۳۱	۶۱	۳۷	۳/۹۱
	درصد	۰	۶/۵	۲۲/۵	۴۴/۲	۲۶/۸	۰/۰۰۰
میزان دسترسی به خدمات	نواحی روستایی	۰	۲۶	۹۷	۷۹	۴۲	۳/۵۶
	درصد	۰	۱۰/۷	۳۹/۸	۳۲/۴	۱۷/۸	۰/۰۰۰

مأخذ: یافته‌های تحقیق

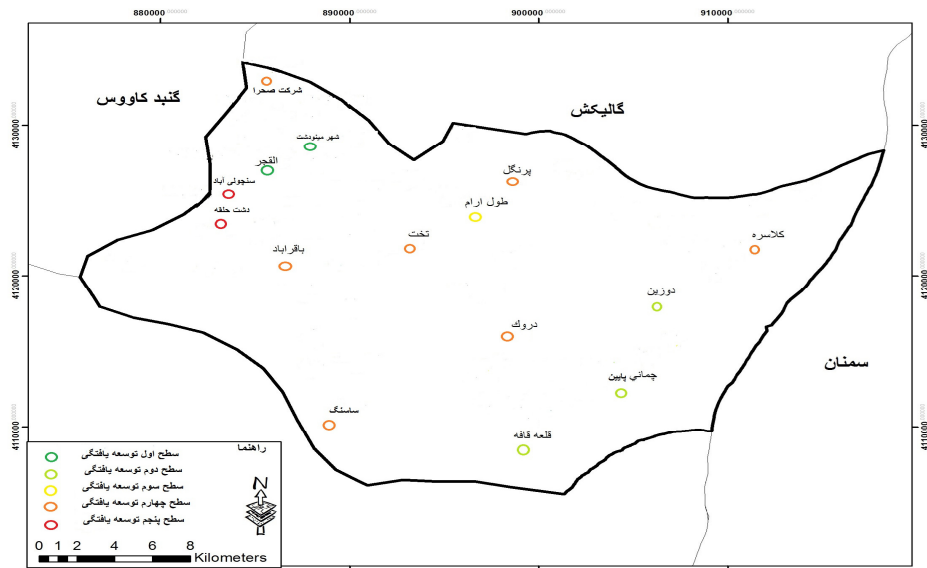
همان‌گونه که ملاحظه می‌شود، در نواحی روستایی تنها امتیاز یک شاخص (سهولت دسترسی به خدمات مذهبی) از حد متوسط بیشتر و در هفت شاخص دیگر، امتیازها کمتر از حد متوسط بوده که نشان‌دهنده وضعیت نامطلوب این نواحی به لحاظ شاخص‌های خدماتی است (جدول ۱۳).

سطح‌بندی سکونتگاه‌های مورد مطالعه به لحاظ شاخص‌های توسعه

در این قسمت، با استفاده شیوه تحلیل خوشه‌ای سلسله‌مراتبی، سکونتگاه‌های مورد مطالعه به پنج خوشه تقسیم شده‌اند، که می‌توان آنها را بر اساس رتبه توسعه‌یافتگی نامگذاری کرد: خوشه اول شامل شهر مینودشت و روستای القجر (سطح یک توسعه‌یافتگی)؛ خوشه دوم شامل سه روستای دوزین، قلعه قافه و چمانی پایین (سطح دو توسعه‌یافتگی)؛ خوشه سوم شامل روستای طول آرام (سطح سه توسعه‌یافتگی)؛ خوشه چهارم شامل روستاهای تخت، پرنگل، کلاسره، ساسنگ، دروک، باقرآباد و شرکت صحرا (سطح چهار توسعه‌یافتگی)؛ و خوشه پنجم شامل دو روستای دشت حلقه و سنچولی‌آباد (سطح پنج توسعه‌یافتگی).

نمودار ۱: خوشه‌بندی سکونتگاه‌های مورد مطالعه بر مبنای توسعه‌یافتگی

نقشه ۲- سطح‌بندی توسعه‌یافتگی سکونتگاه‌های مورد مطالعه

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

با توجه به اهمیت بررسی و شناخت وضعیت توسعه‌یافتگی، قابلیت‌ها و تنگناهای سکونتگاه‌ها در برنامه‌ریزی ناحیه‌ای، شاخص‌های توسعه در ابعاد مختلف می‌توانند چه برای تعیین جایگاه این نواحی و چه برای انجام اقدامی در راستای رفع مشکلات و نارسایی‌های موجود برای رسیدن به توسعه یکپارچه، معیاری مناسب باشند. بر این مبنا، تحقیق حاضر به ارزیابی و مقایسه سطح توسعه‌یافتگی سکونتگاه‌های روستایی و شهری از دیدگاه ساکنان محلی در شهرستان مینودشت پرداخته است. نتایج تحقیق گویای وجود شکاف بین سطح توسعه‌یافتگی سکونتگاه‌های روستایی و شهر مرکزی (مینودشت) است، به گونه‌ای که از ۴۶ شاخص مورد مطالعه، در سی شاخص، وضعیت توسعه‌یافتگی شهر مینودشت بهتر از

سکونتگاه‌های روستایی مورد مطالعه بود که از آن میان، بر اساس نتایج آزمون من‌ویتنی، در مورد هفده شاخص، تفاوت معنی‌دار به لحاظ آماری بین شهر مینودشت و سکونتگاه‌های روستایی مورد مطالعه وجود نداشت. در ادامه، در تحقیق حاضر، با استفاده از شیوه آماری تحلیل خوشه‌ای سلسله‌مراتبی، سکونتگاه‌های مورد مطالعه به پنج خوشه تقسیم شدند. در نهایت، تحقیق حاضر نتیجه‌گیری می‌کند که سطوح توسعه‌یافتگی در این ناحیه به صورت یکپارچه نیست و سکونتگاه‌های دارای مرکزیت اداری-سیاسی و جمعیتی (مانند شهر مینودشت مرکز شهرستان، روستای القجر مرکز دهستان چهل چای، روستای دوزین مرکز بخش کوهسارات و روستای قلعه قافه مرکز دهستان قلعه قافه) که کانون خدمات‌دهی به نواحی پیرامونی خود نیز محسوب می‌شوند، از سطوح توسعه‌یافتگی بالاتر برخوردارند و توسعه‌یافتگی نواحی سکونتگاهی پیرامونی در سطوح پایین‌تر است. بنابراین، با توجه به نتایج به دست آمده، لزوم برنامه‌ریزی برای کاهش نابرابری‌ها و شکاف‌های توسعه در زمینه شاخص‌های نشان‌دهنده پایین‌تر بودن سطح توسعه نواحی روستایی نسبت به شهر مینودشت احساس می‌شود. در این راستا، این نابرابری در ابعاد اقتصادی، خدماتی و کالبدی ملموس‌تر است. همچنین، پیشنهاد می‌شود که در برنامه‌ریزی‌ها به سکونتگاه‌هایی مانند تخت، پرنگل، کلاسره، ساسنگ، دروک، باقرآباد، شرکت صحرا، دشت حلقه و سنچولی‌آباد، که در سطوح پایین توسعه‌یافتگی قرار دارند، توجه بیشتری شود و این سکونتگاه‌ها در اولویت قرار داده شوند.

یادداشت

۱- این کارشناسان عبارت بودند از: دو دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دو کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، یک دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، یک کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی توریسم، یک کارشناس ارشد جامعه‌شناسی، یک کارشناس ارشد علوم سیاسی، یک کارشناس ارشد کشاورزی، یک کارشناس ارشد مدیریت اجرایی، یک کارشناس ارشد اقتصاد، و یک کارشناس ارشد مهندسی صنایع.

منابع

- پوراصغر سنگاچین، ف.؛ صالحی، ا.؛ و دیناروندی، م. (۱۳۹۱)، «سنجش سطح توسعه‌یافتگی استان‌های کشور ایران با رویکرد تحلیل عاملی». *آمایش سرزمین*، سال ۴، شماره ۲، صص ۵-۲۶.
- تقوایی، م.؛ وارثی، ح. ر.؛ و شیخ‌بیگللو، ر. (۱۳۹۰)، «تحلیل نابرابری‌های توسعه ناحیه‌ای». *پژوهش‌های جغرافیای انسانی*، شماره ۷۸، صص ۱۵۳-۱۶۸.
- تقوایی، م. و بهاری، ع. (۱۳۹۱)، «سطح‌بندی و سنجش درجه توسعه‌یافتگی شهرستان‌های استان مازندران با استفاده از مدل تحلیل عاملی و تحلیل خوشه‌ای». *جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی*، سال ۲۳، شماره ۴ (پیاپی ۴۸)، صص ۱۵-۳۸.
- تقیلو، ع. ا. (۱۳۹۳)، «تحلیل علی توسعه‌یافتگی و توسعه‌نیافتگی سکونتگاه‌های روستایی، مطالعه موردی: بخش مرکزی شهرستان ارومیه». *برنامه‌ریزی منطقه‌ای*، سال ۴، شماره ۱، صص ۸۵-۱۰۲.
- توکلی‌نیا، ج. و شالی، ش. (۱۳۹۱)، «نابرابری‌های منطقه‌ای در ایران». *آمایش محیط*، شماره ۱۸، صص ۱-۱۵.
- خاکپور، ب. (۱۳۸۵)، «سنجش میزان توسعه‌یافتگی دهستان‌های شهرستان شیروان به‌منظور برنامه‌ریزی ناحیه‌ای». *جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای*، شماره ۷، صص ۱۳۳-۱۴۵.
- رضوانی، م. ر. (۱۳۸۷)، *مبانی برنامه‌ریزی روستایی*. تهران: سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور.
- رکن‌الدین افتخاری، ع. و آقایی‌هیر، م. (۱۳۸۶)، «سطح‌بندی پایداری توسعه روستایی، مطالعه موردی: بخش هیر». *پژوهش‌های جغرافیایی*، شماره ۶۱، صص ۳۱-۴۴.
- زیاری، ک. (۱۳۸۹)، *اصول و روش‌های برنامه‌ریزی منطقه‌ای*. تهران: دانشگاه تهران.
- سرور، ر. (۱۳۸۷)، *برنامه‌ریزی کاربری اراضی در طرح‌های توسعه و عمران ناحیه‌ای*. تهران: پرهام.
- صرافی، م. (۱۳۸۳)، «نظام اداره مردمی: زمینه‌ساز جامعه روستایی ایران بر پایه مطالعات روستایی استان همدان». *مجموعه مقالات کنگره توسعه روستایی؛ چالش‌ها و چشم‌اندازها*، دفتر تدوین و انتشارات منابع مدیریت و برنامه‌ریزی.
- ضیاءتوانا، م. ح. و بریمانی، ف. (۱۳۸۴)، «بهره‌گیری از فضای بین‌المللی گفتمان در راستای توسعه پایدار نواحی مرزی کشورها، مطالعه موردی: ناحیه سیستان بزرگ». *نشریه دانشکده علوم زمین*، دانشگاه شهید بهشتی، شماره ۱۱، صص ۱۱-۲۹.

قنبری، ی.؛ برقی، ح.؛ و حجاریان، ا. (۱۳۹۰)، «تحلیل سطوح برخورداری دهستان‌های شهرستان اصفهان». *روستا و توسعه*، سال ۱۴، شماره ۳، صص ۹۳-۱۱۲.

کردوانی، پ. و شریفی، ص. (۱۳۹۱)، «میزان توسعه‌یافتگی در دهستان‌های شهرستان مریوان، مطالعه موردی بخش مرکزی». *روستا و توسعه*، سال ۱۵، شماره ۳، صص ۱۱۵-۱۳۰.

مرکز آمار ایران (۱۳۹۰)، سالنامه آماری استان گلستان. تهران: مرکز آمار ایران.

مطیعی لنگرودی، س. ح. (۱۳۸۰)، «راهبرهایی در ارتباط با تحقق عدالت اجتماعی و توسعه پایدار». *مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی*، دانشگاه تهران، صص ۲۷۹-۲۹۲.

نسترن، م.؛ ابوالحسنی، ف.؛ و بختیاری، ن. (۱۳۹۴)، «پراکنش فضایی شاخص‌های توسعه در شهرستان‌های ایران با استفاده از رتبه‌بندی ترکیبی». *برنامه‌ریزی منطقه‌ای*، سال ۵، شماره ۱۷، صص ۱-۱۴.

Paul Green, G. (2013), *Handbook of Rural Development*. UK, Cheltenham
Glos: Edward Elgar Publishing Limited.

Shankar, R. and Shah, A. (2003), "Bridging the economic divide within
countries: a scorecard on the performance of regional policies in reducing
regional income disparities". *World Development*, 31(8): 1421-1441.

Zhuang, J. (2011), *Poverty, Inequality and Inclusive Growth in Asia: Measurement,
Policy Issues and Country Studies*. New York: Anthem.